

§ 15. Інфекцыйныя захворванні чалавека

- **Успомніце** ролю імуннай сістэмы ў арганізме чалавека.
- **Як вы думаеце?** Чаму, нягледзячы на значныя дасягненні медыцыны, інфекцыйныя хваробы цалкам не пераможаны?
- **Вы даведаецеся** пра ўзбуджальнікаў, сімптомы і прафілактыку інфекцыйных захворванняў чалавека.

Інфекцыйныя захворванні — гэта група захворванняў, якія выкліканы вірусамі і хваробатворнымі мікраарганізмамі, што праніклі ў чалавечы арганізм (бактэрыі, грыбы, пратысты). Да гэтай групы належаць паразітарныя захворванні, якія выклікаюцца паразітычнымі членіста-ногімі і гельмінтамі.

У аснову класіфікацыі інфекцыйных захворванняў пакладзены механізм перадачы ўзбуджальніка і лакалізацыя ў арганізме чалавека (табл. 3).

Табліца 3. Класіфікацыя інфекцыйных захворванняў

Група інфекцыйных захворванняў	Шляхі перадачы захворванняў	Інфекцыі
Кішачныя інфекцыі	Праз ежу, ваду, глебу, мух, брудныя рукі, прадметы быту	Брушны тыф, дызэнтэрыя, халера, харчовыя інфекцыі
Інфекцыі дыхальных шляхоў	Паветрана-кропельны або паветрана-пылавы шлях	Грып, адзёр, дыфтэрыя, шкарлятына, натуральная воспа
Крывяныя інфекцыі	Праз укусы кровасысучых насякомых (камары, кляшчы, вошы, маскіты)	Сыпны і зваротны тыф, малярыя, чума, тулярэмія, клешчавы энцэфаліт
Заанозныя інфекцыі	Праз укусы жывёл	Шаленства
Кантактава-бытавыя інфекцыі	Пры непасрэдным кантакце здаровага чалавека з хворым, праз прадметы быту і палавым шляхам	Кароста, сіфіліс, ганарэя, хламідыёз

Адной з асаблівасцей інфекцыйных захворванняў з'яўляецца на-яўнасць часу ад моманту заражэння да з'яўлення першых прымет — *інкубацыйнага перыяду*. Працягласць гэтага перыяду залежыць ад спосабу заражэння і віду ўзбуджальніка і можа складаць ад некалькіх гадзін да некалькіх гадоў (рэдка).

Асаблівасць інфекцыйных захворванняў заключаецца ў дастаткова хуткім распаўсюджванні сярод людзей. Масавае распаўсюджванне інфекцыйнага захворвання, якое значна пераўзыходзіць звычайны ўзровень захворвання, называюць *эпідэміяй*. Калі ж яно ахоплівае тэрыторыю цэлай дзяржавы або некалькіх краін, яго называюць *пандэміяй*.

Кішачныя інфекцыі. Гэтыя захворванні выклікаюцца мікраарганізмамі: сальманеламі, бруцэламі, дызентэрыійнымі палачкамі, кластрыдыямі. Усе яны вылучаюць моцныя атрутныя рэчывы, якія трапляюць у кроў і разносяцца па ўсім арганізме.

Крыніцы інфекцый — хворы чалавек, а таксама мышападобныя грызуны, куры, качкі, каровы. Узбуджальнікі перадаюцца праз харчовыя прадукты: мяса, яйкі, малако. Інкубацыйны перыяд ад 6 г да 2 дзён. Сімптомы: павышэнне тэмпературы да 38—39 °С, млоснасць, шматразовыя ваніты, дыярэя. Пульс становіцца частым і слабым, артэрыяльны ціск зніжаецца, можа настаць каматозны стан (кома).

Першая дапамога хвораму заключаецца ў шматразовым прамыванні страўніка цёплай кіпячонай вадой для поўнага выдалення ежы. Пасля аказання першай дапамогі неабходна тэрмінова выклікаць урача. У цяжкіх выпадках хворага шпіталізуюць.

Прафілактыка кішачных інфекцый заключаецца ў строгім выкананні правіл гігіены, гатавання ежы, правільным захоўванні і выкарыстанні харчовых прадуктаў.

Інфекцыі дыхальных шляхоў. Адно з самых масавых інфекцыйных захворванняў — *грып*. Узбуджальнікі грыпу — разнавіднасці вірусаў. Крыніца захворвання — хворы чалавек. Заражэнне адбываецца паветрана-кропельным шляхам пры кашлі, чханні, размове.

Працягласць інкубацыйнага перыяду — ад некалькіх гадзін да 2 дзён. Сімптомы: дрыготка, недамаганне, слабасць, галаўны боль, ломота ва ўсім целе, пачырваненне слізистой абалонкі горла і багатыя выдзяленні з носа, кашаль. Тэмпература павышаецца да 38—39 °С. Захворванне звычайна працягваецца 5—6 дзён і вельмі небяспечнае ўскладненнямі, напрыклад парушэннямі работы нервовай сістэмы, сардэчнай дзейнасці, запаленнем лёгкіх, сярэдняга і ўнутранага вуха. Для прадукцыйнага распаўсюджвання захворвання хворы грыпам павінен быць ізаляваны. Найважнейшае прафілактычнае мерапрыемства — прышчэпкі.

Прафілактыка інфекцыйных захворванняў. Для прафілактыкі інфекцыйных захворванняў неабходна выконваць наступныя правілы.

1. Старанна мыць перад ужываннем садавіну і агародніну.
2. Мыць рукі перад ядой, а таксама пасля наведвання туалета.
3. Пры прастудных захворваннях неабходна насіць медыцынскую маску, выкарыстоўваць індывідуальны посуд і аднаразовыя насавыя хустачкі.
4. Для прадухілення распаўсюджвання крывяных інфекцый — знішчаць або адпужваць насякомых.
5. Своечасова рабіць прышчэпкі.
6. Для ўмацавання імунітэту актыўна займацца фізкультурай і весці здаровы лад жыцця.

► **Гэта цікава.** Міністэрствам аховы здароўя Рэспублікі Беларусь складзены Нацыянальны календар прафілактычных прышчэпак. Згодна з ім праводзіцца імунізацыя супраць 12 інфекцыйных захворванняў: грыпу, дыфтэрыі, сьлупняку, поліяміэліту, сухот, коклюшу, гемафільнай інфекцыі, адру, эпідэмічнага паратыту, краснухі, пнеўмакокавай інфекцыі, віруснага гепатыту В.

Для прадухілення распаўсюджвання інфекцыйнага захворвання патрабуюцца намаганні не толькі медыцынскіх спецыялістаў, але і нас з вамі. Зрабіць своечасова прышчэпку, выконваць правілы асабістай гігіены і догляду хворых, імкнуцца не заражаць людзей, што навокал, у перыяд хваробы, весці спосаб жыцця, які спрыяе падтрыманню добрага імунітэту, — гэта ў інтарэсах кожнага з нас і грамадства ў цэлым.

■ **Паўторым галоўнае.** Вірусы, бактэрыі, грыбы, пратысты, членістаногія і гельмінты часта з'яўляюцца прычынай інфекцыйных захворванняў. Перадача ўзбуджальнікаў інфекцый ажыццяўляецца паветрана-кропельным, паветрана-пылавым шляхам, а таксама пры непасрэдным кантакце здаровага чалавека з хворым і праз укусы жывёл. Асноўнымі фактарамі перадачы служаць ежа, вада, глеба, мухі, брудныя рукі, прадметы быту. Адметныя асаблівасці інфекцыйных захворванняў заключаюцца ў наяўнасці інкубацыйнага перыяду і дастаткова хуткім і масавым распаўсюджванні сярод людзей.

? Праверым веды

Ключавыя пытанні. 1. Назавіце ўзбуджальнікаў інфекцыйных захворванняў. 2. Пералічыце групы інфекцыйных захворванняў і дайце іх характарыстыку. 3. Што ўяўляе сабой інкубацыйны перыяд інфекцыйнага захворвання? 4. Якія сімптомы кішачных інфекцый? У чым заключаецца дапамога хворым пры гэтых інфекцыях?

Складаныя пытанні. 1. Пасля якіх прышчэпак ад інфекцыйных захворванняў імунітэт захоўваецца на працягу ўсяго жыцця? Чаму? 2. Што неабходна ведаць, накіроўваючыся ў іншыя краіны, каб захаваць здароўе?

§15-1

§ 16. Ядавітыя грыбы

- **Успомніце**, па якіх прыметах можна адрозніць ядавіты грыб ад ядомага.
- **Як вы думаеце?** Чаму даволі часта адбываюцца атручэнні грыбамі?
- **Вы даведаецеся** пра найбольш распаўсюджаныя ядавітыя грыбы Беларусі.

У Беларусі налічваецца каля 2,5 тыс. відаў грыбоў з добра выяўленымі плодовымі цэламі (бачнымі без павелічальных прыбораў). З іх больш за 200 відаў уяўляюць небяспеку для здароўя чалавека.

Гэтыя віды грыбоў змяшчаюць шкодныя рэчывы (*мікатаксіны*), устойлівыя да звычайных метадаў кулінарнай апрацоўкі і здольныя выклікаць розныя харчовыя атручэнні. Такія грыбы належаць да **ядавітых**.

Шмат якія з нас задаюцца пытаннем: «Як адрозніць ядавітыя грыбы?» Адказ просты: «Для распазнавання ядавітых і ядомых грыбоў неабходна дакладна ведаць іх адметныя асаблівасці».

Ядавітыя грыбы Беларусі. У нашай краіне сустракаюцца каля 40 відаў ядавітых грыбоў. Пры ўжыванні іх у ежу першыя сімптомы атручэння могуць узнікнуць як праз некалькі мінут, так і праз некалькі гадзін. Да агульных сімптомаў атручэння грыбамі незалежна ад іх віду належаць: болі ў жываце, дыярэя, павышаная патлівасць і слінавыдзяленне, млоснасць, ваніты, недамаганне і збытанасць свядомасці, задышка, часта рэзкае зніжэнне ціску.

Працягласць інкубацыйнага (скрытага) перыяду атручэння залежыць ад віду і колькасці ўжытых у ежу ядавітых грыбоў, а таксама ад узросту і масы цела чалавека. Напрыклад, пры атручэнні белай паганкай скрыты перыяд можа доўжыцца да 6—7 гадзін.

Сімптомы атручэння ядавітымі грыбамі, якія найбольш часта сустракаюцца ў Беларусі, пералічаны ў табліцы 4 (с. 74).